

THE BOY_{IN THE} STRIPED PAJAMAS

Lærervejledning til spillefilmen

DRENGEN I DEN STRIBEDE PYJAMAS

© København 2016 DIIS

Denne lærervejledning er udgivet af DIIS og kan downloades gratis via www.folkedrab.dk/laererforum.

Lærervejledningen udgives i regi af Auschwitz-dag og som led i projektet "Undervisning i og folkeoplysning om Holocaust og andre folkedrab". Projektet indbefatter en bred undervisningsindsats om historiens folkedrab, og DIIS udarbejder undervisningsmaterialer, websider, lærerkurser, filmvisninger og tilbyder gratis foredrag til landets grundskoler og ungdomsuddannelser.

Projektet er støttet af Undervisningsministeriet.

Læs mere på www.auschwitz-dag.dk og www.folkedrab.dk eller skriv til projektet på e-mail: folkedrab@diis.dk

Forfatter: Rasmus Falbe-Hansen, lektor i historie og mediefag og forfatter til "Historie i levende billeder" (2013).

Redaktion: Sine Molbæk-Steensig, Solvej Berlau og Laura Gonzales

DIIS publikationer kan downloades gratis eller bestilles fra www.diis.dk

DIIS · Dansk Institut for Internationale Studier
Østbanegade 117, København Ø
Telefon 32 69 87 87
Email diis@diis.dk
www.diis.dk

Lærervejledningen til filmen "Drengen i den sribede pyjamas" af Rasmus Falbe-Hansen er udviklet i samarbejde med Dansk Institut for Internationale Studier med støtte fra Undervisningsministeriet.

Indhold

Introduktion	4
Filmens modtagelse	4
Den historiske spillefilm som genre	5
Filmanalyse af <i>Drengen i den stribe pyjamas</i>	6
Temaer/budskaber	10
Ingen facitliste, når det gælder formidling af Holocaust	12

Introduktion

Drengen i den stribe pyjamas er en populær, men også meget omdiskuteret film om Holocaust. Set med undervisningsfaglige briller har den mange gode emner og temaer at gribe fat i, men den indeholder også en række faldgruber, som man som lærer bliver nødt til at være opmærksom på. Dels ligger den historiske fremstilling langt fra virkeligheden, og der er steder i filmen af etisk problematisk karakter, som kræver særlig opmærksomhed.

Formidling af Holocaust er en udfordring. Hvordan kan man formidle en så infam begivenhed, så det på samme tid er både medrivende, etisk forsvarligt og efterlader publikum klogere på Holocaust end før? Den udfordring har forfattere og filminstruktører kæmpet med lige siden 2. Verdenskrig, og der er ikke noget facit eller én rigtig måde at gøre det på. Blandt Holocaustoverlevende er der både fortalere for den mest nøgterne, realistiske formidling (eksempelvis den afdøde italienske forfatter Primo Levi), mens andre mener, at man er nødt til at eksperimentere med genrer og former for at kunne formidle Holocaust (eksempelvis den afdøde ungarske nobelprismodtager Imre Kertesz). Det er en svær balance, som *Drengen i den stribe pyjamas* på en række punkter ikke formår at opretholde. Filmen har modtaget skarp kritik for at være historisk ukorrekt og for at formidle en forståelse eller opfattelse af Holocaust, som ikke svarer til den generelle viden om emnet.

Om filmen

Drengen i den stribe pyjamas er en engelsk/amerikansk filmatisering af John Boynes roman af samme navn. Filmen blev produceret af Disney i 2008 og fik en meget blandet modtagelse. Trods kritikernes indvendinger har filmen modtaget adskillige filmpriser og positive anmeldelser, og den bliver i vidt omfang anvendt i undervisningssammenhæng, når elever skal undervises om Holocaust.

Dette undervisningsmateriale introducerer såvel filmens styrker som svagheder og lægger op til diskussioner med eleverne, der også går i kødet på nogle af de historisk/etiske problematiske sider af filmen. Du får også baggrundsviden om formidling af Holocaust på film samt tilgange til, hvordan en analyse kan finde sted i klasseværelset.

Filmens modtagelse

Drengen i den stribe pyjamas er en film, der berører sin seer. Det er en velfortalt og smukt filmet historie om børn, venskab, familie og endelig en stor tragedie. Desuden er det en film, hvor meget af grusomheden ikke vises eksplicit, men lurer i baggrunden. Derfor er det også en film, der har en meget bred målgruppe og kan ses af både børn og voksne. Det er lykkedes for filmen at favne denne store målgruppe, og dette er en af grundene til, at den blev meget vel modtaget af det danske anmelderkorps.

Danske medier skrev om filmen:

Information: "Drengen i den sribede pyjamas er ikke en film, der stryger sin tilskuer med hårene – selvom den i starten ser sådan ud. Filmens styrke ligger i dens miljøtegnning og personportrætter. Den giver et tankevækkende – og evig aktuelt – kig ind bag ondskabens maske."

Jyllands-Posten: "Stærkest lever den i sine afsløringsmomenter, som da moderen endelig indser, hvad det er hendes mand er med til. Men den narrative forsigtighed er måske et bevidst middel til at få den forfærdelige afslutning til at stå endnu stærkere."

Politiken: "At Bruno begriber sandheden så alt for sent, er filmens styrke, for dermed bliver han billedet på det tyske riges befolkning. Men også filmens svaghed, fordi den konsekvent tunnelse nævner barnesynsvinkel kan virke konstrueret og gør det lange tilløb til slutningens ubærlige chok så pinagtigt enstrengt, at man må overveje, om ikke en novellefilms længde havde gjort pointen endnu skarpere end denne forsvarlige dosis sandhedsserum om Holocaust."

Kigger man ud over de danske grænser finder man hurtigt mere kritiske ryster og sågar nogle meget negative. Således skrev Times' anmelder: "I don't think I've seen – at least since equally offensive concentration camp fable, *Life Is Beautiful* – a movie so reliant on human stupidity to achieve its effect, so totally dishonest in its insistence on that quality (which it presents as innocence) to achieve its narrative goals." Og New York Times var ikke mindre negative med denne svada: "See the Holocaust trivialized, glossed over, kitsched up, commercially exploited and hijacked for a tragedy about a Nazi family. Better yet and in all sincerity: don't."

Det er interessant, hvordan modtagelsen kan variere så meget. Filmen roses på samme tid for persontegning, miljø og fremstillingen af tyskerne rolle i forhold til Auschwitz, samtidig med at den anses for at være uærlig, trivialisering og kommercielt kitsch. Det er netop denne modsigelse eller uoverensstemmelse, der peger på, hvor vigtigt det er at gå varsomt og grundigt ind i filmens fremstilling af Holocaust, når filmen anvendes i en undervisningssammenhæng.

Den historiske spillefilm som genre

Inden man kaster sig over en analyse af *Drengen i den sribede pyjamas*, er det vigtigt kort at forholde sig til spillefilmen som historisk fremstilling. I mange år har historikere været afvisende over for spillefilmen som formidler af historiske begivenheder, da det ofte er nemt at finde historiske ukorrektheder og forsimplinger i spillefilm, da de jo skal passe ind i genre- og fortælle-mæssige konventioner for at kunne tiltrække et publikum. I den senere tid er der dog en stigende accept af, at man må betragte historiske spillefilm som fortolkninger af fortidige begivenheder og historiske problemstillinger og ikke som 1:1 fremstillinger af historiske fakta. Dermed kan og bør man ikke afvise en film som *Drengen i den sribede pyjamas*, blot fordi den er fikcionaliseret.

Filmen er æstetisk smukt produceret af Disney, og historien er skildret i et børneperspektiv. Denne kombination kan godt give filmen et fabelpræg, om end det ikke er meget. Fabeln eller afholdelse fra realismen kan være et fint formmæssigt træk, der giver afsenderen plads til at arbejde symbolsk med centrale problemstillinger. Der findes forskellige skoler inden for formidlingen af Holocaust. Nogle mener, at realisme og nøgtern beskrivelse er det mest virkningsfulde i formidlingen af begivenheden,

mens andre hælder til at eksperimentere med form og genre. For eksempel mener Holocaustoverleveren Imre Kertesz, at Steven Spielbergs *Schindlers Liste*, som Spielberg erklærede, at han forsøgte at gøre så realistisk og autentisk som muligt, er kitsch. Det er den, fordi den netop ikke lykkedes med på nogen måde at nærme sig Holocausts gru, men tværtimod handler om undtagelser, overleve og har en happy end. Omvendt roser han Roberto Benignis tydeligt urealistiske Holocaust-eventyr *Livet er smukt*, der oven i købet fremstår som en komedie i filmens første halvdel. Kertesz mener, at det lykkedes Benigni at bruge eventyrgenre til på metaforisk vis at fortolke sande ting om Holocausts væsen, som for eksempel kz-verdenens 'forfærdelige absurditet', som det ikke lykkedes for Spielbergs 'realistiske' skildring.

Diskussionsspørgsmål på klassen/i grupper

- Fremstår *Drengen i den stribe pyjamas* realistisk? Hvorfor eller hvorfor ikke?
- Filmen har en meget finpudset æstetik med smukke billeder, lækkert lys og klassisk filmmusik. Er det en passende æstetik til en film om dette emne? Passer æstetikken til filmens fortælling?

Filmanalyse af *Drengen i den stribe pyjamas*

Uanset om filmen er realistisk eller ej, er spørgsmålet, om de centrale problemstillinger, som *Drengen i den stribe pyjamas* fremstiller, lægger op til nuancerede fortolkninger.

Når man vil analysere en historisk spillefilm, er det en fordel at kigge på:

- Filmens karakterer
- Filmens steder
- Filmens begivenheder

I sit analysearbejde skal man være sig bevidst, at karaktererne i spillefilm ofte repræsenterer bestemte grupper af personer eller typer. Således kommer den tyske dreng, Bruno, til at repræsentere tyske drenge/børn, moderen muligvis den civile tysker, Shmuel og hans familie de uskyldige jødiske ofre, faderen de nazistiske lejrkommandanter osv. Når man har kigget på karakterer, steder og begivenheder, vil man lettere kunne foretage analyser eller diskussioner af mere overordnede temaer eller budskaber i filmen.

Filmen starter med citatet: 'Childhood is measured out by sounds and smells and sights, before the dark hour of reason grows'. Det antyder en af filmens tilgange til at fortælle historien. Filmen opleves i et barneperspektiv, og seeren spores ind på, at filmens hovedpersoner er sansende børn og ikke rationelt tænkende voksne.

Filmens karakterer

Bruno

Bruno er filmens hovedperson, som vi følger fra filmens start til hans tragiske endeligt i gaskammeret. Han er netop dette legende, sansende barn, som uvidende om verden flyttes til forældrenes nye hus tæt på kz-lejren. Igennem filmen er der adskillige scener, der illustrerer Brunos uvidenhed om nazismen og Holocaust. Han lever i starten i illusionen om, at lejren er en gård. Han møder først den tyske propaganda, da hans nye hjemmelærer ankommer, og han køber den nazistiske propaganda-film om kz-lejrene så uforbeholdent, at han helt ind til slutningen tror på dette glansbillede af lejrene og ikke indser, hvilket sted der er tale om.

Shmuel

Shmuel bliver ven med Bruno gennem kz-lejrens pigtråd. Han er ligesom Bruno meget uvidende om tingenes tilstand, trods det at han er fange i lejren. Han ved selvfølgelig, at situationen er mere alvorlig, end Bruno gør, men han fremstilles ikke med forståelse for eller viden om, hvor hans bedsteførelde er forsvundet hen ved ankomsten til lejren, og sidenhen forundres han også over sin fars forsvinden.

Brunos far Ralf

Faderen fortæller i filmens begyndelse, at deres flytning til landet bliver et eventyr. Dette kommer ikke helt til at svare til den oplevelse, familien får, da de bor tæt på kz-lejren. Han fremstår i starten som en kærlig familiefar, men udvikler sig igennem filmen til en mere og mere hårdfør lejrkommendant, der ser jødeudryddelserne som en meget vigtig del af den krig, Tyskland er involveret i.

Brunos mor Elsa

Ligesom Bruno er moderen ikke fra starten vidende om det fulde omfang af, hvad der foregår i kz-lejren. Først over halvvejs inde i filmen går det op for hende, hvad der forårsager røgen og stanken fra kz-lejren, da løjtnant Kotler siger at, 'de' lugter endnu værre døde end levende. Det medfører en depression hos moderen, som senere forsøger at flytte væk fra kz-lejren med sine børn.

Søsteren Gretel

Brunos storesøster Gretel er i modsætning til Bruno ikke så uforstående overfor, hvad der foregår rundt om familien. Hun fascineres af soldaten Kurt Kotler, som hun virker forelsket i. Måske er dette forklaringen på, at hun bevidst lægger barndommen, illustreret ved hendes dukker, bag sig, og indrettet sit værelse med nazistisk propaganda. Hun fortæller i en scene i filmen Bruno, at jøderne er onde skadedyr, der var skyld i Tysklands nederlag i 1. Verdenskrig.

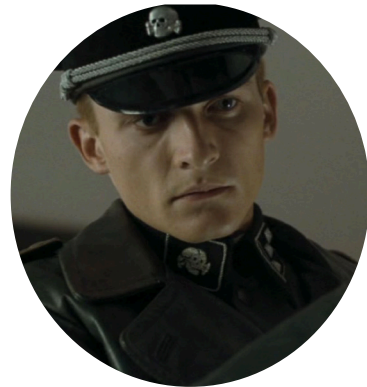

Fangen Pavel

Pavel er tidligere læge og arbejder i den tyske families have og køkken. Han har det tydeligvis fysisk dårligt. Han hjælper Bruno med at lave en gyngesving og forbinder ham, da han har slået sig. Senere i filmen får han tæsk af løjtnant Kotler efter at have spildt vin, da han serverer for familien. Derefter forsvinder han.

Nazisten løjtnant Kurt Kotler

Kotler er den hårde nazistiske soldat, der arbejder tæt sammen med faderen. Han udvikler et venskab med Brunos storesøster, som han inspirerer til at lægge dukkerne væk og fylde værelset med nazistisk propaganda. Han er ondsindet over for fangen Pavel og banker ham som nævnt, inden han, som straf for sin faders desertation fra det tredje rige, sendes til fronten.

Diskussionsspørgsmål på klassen/i grupper

- Diskutér, om det er realistisk, at Bruno og Shmuel forstår så lidt af den situation, de hver især befinder sig i. Hvorfor vælger manuskriptforfatteren/instruktøren at gøre dem så naive?
- Hvad vil instruktøren fortælle med drengenes venskab?
- Børn blev ofte myrdet som de første i en kz-lejr. Diskutér, hvorfor forfatter/instruktør mon vælger at se bort fra dette.
- Sammenlign faderen og løjtnant Kotler og vurder, hvilket billede det giver af nazisterne.
- Der er ikke historiske belæg eller rationel grund til at tro, at moderen kunne være så uvidende om kz-lejrenes omfang og funktion. Hvorfor fremstilles hun på denne måde?
- Hvilke billeder gives af Holocausts ofre gennem Pavel?
- Søsteren fungerer som en kontrastkarakter til Bruno. Diskutér, hvordan og hvorfor Bruno og Gretel opfatter deres situationen så forskelligt.

Filmens steder

Drengen i den stribeede pyjamas forgår på få locations. Filmen starter i familiens flotte gamle hus, hvorefter de flytter ud til det mere moderne hus på landet, der ligger tæt på kz-lejren. Huset, som familien flytter ind i, virker ikke særligt indbydende. Da familien ankommer, siger tjenestepigen til Bruno, at de selv må gøre noget for at gøre huset til deres eget. Moderen er chokeret over, at de bor så tæt på lejren, som Bruno først tror, er en bondegård, men som han senere forstår, er en kz-/udryddelseslejr. Mødet mellem livet i hjemmet og i lejren er meget centralt i filmen.

Brunos gamle hus i byen til venstre og det nye hus tæt på lejren til højre

Diskussionsspørgsmål på klassen/i grupper

- Sammenlign familiens gamle hus og det nye hus, som skal forestille et, der er bygget under nazismen. Hvilke forskelle er der på husene, og hvad skal disse forskelle fortælle?
- Det er meget urealistisk, at drengene kan mødes ved hegnet til en kz-lejr. Lejrene var strengt bevogtet, og det var forbudt at nærme sig hegnet. Hvordan fremstilles kz-lejren, og hvad kan forklare, at man har valgt denne fremstilling?
- Sammenlign den verden, de to drenge lever i. Hvilke ligheder og forskelle er der?

Filmens begivenheder

Filmens handling er meget enkel. Familien flytter på landet til kz-lejren, og Bruno udforsker området, møder Shmuel og udvikler et venskab. Sideløbende går det op for moderen, hvad der foregår, og det udvikler sig til en konflikt mellem forældrene. I sidste øjeblik, inden moderen og børnene skal rejse væk fra lejren, kravler Bruno ind til Shmuel og bliver til sidst dræbt i gaskammeret. Slutningen er filmens altafgørende vendepunkt, som der bygges op til gennem det meste af filmen. Slutningen diskuteres mere udførligt under temaer/budskab nedenfor. Undervejs er der mange små begivenheder, der er givende at analysere på:

Varsler

Igennem filmen opererer instruktøren med små varsler om, hvad der er i vente senere i fortællingen. Tre eksempler på dette kunne være:

- I filmens anslag ser vi Bruno og vennerne lege krig, som slutter med, at Bruno bliver skudt.

- Børnenes hjemmelærer siger til Bruno, at han skal droppe at læse eventyr og fiktion og læse om virkelighedens verden.
- Bruno finder i kælderens en stor bunke af storesøsterens dukker, hvilket tilsyneladende skræmmer ham. Bunken af dukker kan ses som symbol på de dyringer af lig, som kendes fra arkivbilleder fra kz- og udryddelseslejre.

Samtaler om jøder

Ved ankomsten til lejren har Bruno en snak med sin far om lejren, som, Bruno tror, er en gård. Her fortæller faderen, at jøderne ikke er rigtige mennesker. Senere forklarer søsteren, at jøder er onde skadedyr, hvilket de også er blevet undervist i af deres hjemmelærer.

Med kz-fangen i huset

Fangen Pavel arbejder i familiens have og hus. I starten på afstand af familien, men gennem filmen hjælper han Bruno og fortjener derved moderens taknemmelighed. Senere serverer han for familien, spilder rødvin og ender med at få tæsk af løjtnant Kotler. Det forekommer igen som en fiktilisering, at en indsat kz-fange på denne måde har været ansat i hjemmet.

Venskabet med Shmuel

Drengene udvikler et venskab gennem deres gentagne møder ved hegnet. Deres møde(r) udtrykker en naturlig, barnlig nysgerrighed, som i dette tilfælde sikkert er forstærket af, at drengene er fælles om en eller anden form for ensomhed og fangenskab. Shmuel er fanget i kz-lejren, og Bruno er fanget i huset på landet langt væk fra vennerne i byen.

Diskussionsspørgsmål på klassen/i grupper

- Hvad skal de forskellige varslere i filmens fortælling betyde?
- Hvordan omtales jøderne i filmen, og hvordan svarer det til Brunos oplevelser?
- Hvilken betydning får Pavels sandsynligvis urealistiske deltagelse i familiens hverdagsliv for de forskellige karakterer?
- Diskutér, hvordan man kan sammenligne de to drenges situationer.

Temaer og budskab

Gennem de ovenstående analysespørgsmål kan man komme godt omkring mange væsentlige aspekter og diskussioner om filmens fortælling. I det følgende lægges der op til en mere overordnet og afsluttende diskussion af filmens fremstilling af centrale temaer og af filmens budskab.

Aktørerne

I Holocaustforskning og -formidling arbejder man ofte med grupperne gerningsmænd, ofre, redningsmænd og tilskuere, hvor den sidste gruppe er de personer, der i et eller andet omfang vidste, hvad der

foregik, men ikke greb ind. Man er begyndt at være mere varsom med disse meget firkantede definitioner. Der kan være mange tilfælde, hvor definitionerne måske kan skygge for, at nogle personer har tilhørt flere af grupperne. Nogle gerningsmænd har måske også holdt hånden over nogle potentielle ofre, nogle kan have været tilskuere i visse situationer og hjulpet i andre – og hvilken gruppe tilhører man så? Og hvornår er man i det hele taget en gerningsmand – skal man have haft "hånden på aftrækkeren", eller er man også en gerningsmand, hvis man har sat navne på en deportationsliste eller været togfører eller vagt i et af de tog, der kørte mod lejrene? Definitionerne kan dog alligevel fungere godt i forbindelse med en filmanalyse, hvor inddelingen af karakterer kan være oplæg til en diskussion.

Propaganda og ensretning

I *Drengen i den stribe pyjamas* skildres flere steder den propaganda og ensretning, som tyskerne – voksne som børn – var udsat for. Det optræder i hjemmeundervisningen, i de aviser, plakater og blade, som søsteren får af løjtnant Kotler, og i den film, nazisterne får produceret om kz-lejrene. Alligevel virker det som om, Bruno – og hans mor – er meget uvidende, da de ankommer til huset på landet.

Hvad vidste den tyske befolkning om jødeudryddelsen?

Som nævnt flere gange fremstiller *Drengen i den stribe pyjamas* karaktererne som lige vel uvidende om, hvad der foregår i kz- og udryddelseslejrene. Allerede fra 1941 har viden og rygter om masse mord på jøder spredt sig i Europa, og på det tidspunkt, hvor filmen må formodes at foregå, har der været en vis viden i det tyske samfund om, hvad der skete med jøderne. Det virker påfaldende, at en lejrkommandants hustru er så uvidende, som det fremstilles i filmen.

Den problematiske slutning

En af de mest omdiskuterede ting i filmen er slutningen, hvor begge drenge dør. Filmen bygger op til dette klimaks gennem lang tid og krydsklipper effektivt mellem familiens eftersøgning af Bruno og hans uforvarende entré i gaskammeret. Det er umuligt ikke at blive påvirket følelsesmæssigt af denne slutning, hvor filmens hovedkarakter går døden i møde, og man sidder som tilskuer og håber, at Bruno når at blive reddet.

Slutningen rejser imidlertid spørgsmålet om, hvorvidt der er et etisk problem i en fremstilling, hvor vi som seere ledes til at føle stærkt for den tyske drengs overlevelse, mens vi på grund af vores forhåndsviden om Holocaust har accepteret, at den jødiske dreng og de øvrige jødiske ofre i gaskammeret, vil blive myrdet.

Realisme eller eventyr?

Der er mange urealistiske elementer i filmen. Eksempelvis var børn som regel de første, der blev henrettet i udryddelseslejrene, civile kunne umuligt komme så tæt på lejren, at et venskab gennem et hegn var muligt, familiens uvidenhed er overdreven og så videre. Den historiske fremstilling behøver dog ikke være problematisk. *Livet er smukt* er en anden film, som anvender et slags urealistisk komedie-eventyrformat til at fortælle om Holocaust. Helten Guido optræder som en prins, der jagter sin prinsesse. I slutningen dør prinsen i kz-lejren, hvilket gør stort følelsesmæssigt indtryk på modtageren. Filmen er blevet rost for denne symbolske fremstilling af Holocausts tragedie, men er også blevet kritiseret for at kunne give det forkerte indtryk af kz-lejrene ved ikke at være realistisk skildret.

Ingen facitliste, når det gælder formidling af Holocaust

Inden for Holocaustforskningen er der kommet en undergenre, der har formidlingen af Holocaust som omdrejningspunkt. Hvordan kan man i det hele taget formidle denne begivenhed? Der findes ingen facitliste, men nogle af de områder, der diskuteres, er:

1. Giver formidlingen plads til refleksion, eller fortælles en lukket og unuanceret fortolkning af begivenhederne? Hvis fortællinger om Holocaust for eksempel fremstiller nazister som entydigt ondskabsfulde mennesker, har vi som modtagere sværere ved at forbinde dem til vores egen verden. Dermed går refleksionen over, hvordan almindelige mennesker kan ende som gerningsmænd i et folkedrab, tabt.
2. Ser man massedrabet eksplicit eller antydes grusomhederne, så læseren/seeren selv skal forestille sig dem? I formidlingen af Holocaust og folkedrab ønsker man, at seeren/læseren skal begribe begivenhedens omfang og konsekvenser for ofrene. Den eksplicitte skildring af drab og lig er meget virkningsfuld, men kan medføre, at modtageren vender blikket bort som forsvarsreaktion og dermed risikerer ikke at forstå, hvad der formidles.
3. Fremstilles Holocaust som en unik historisk-jødisk begivenhed eller en mere universel begivenhed, der kunne være foregået andre steder med andre aktørgrupper? Holocaust er unægtelig en unik historisk begivenhed, men i skildringen af Holocaust, kan der være en risiko for, at man dermed overser generelle træk ved folkedrab, der kan minde os om, at lignende begivenheder stadig forekommer. Og en af pointerne ved at formidle historien om Holocaust er, at det ikke må ske igen.

Diskussionsspørgsmål på klassen/i grupper

- Hvordan fremstilles ofre, gerningsmænd og tilskuere i filmen?
- Hvornår og hvordan udsættes Bruno for propaganda? Hvordan påvirkes han af det?
- Diskutér, hvorfor filmen vælger at overdrive uvidenheden om Holocaust hos Bruno og moderen?
- Hvordan kan man fortolke filmens afslutning? Er det et etisk problem, at vi føler med den tyske familie?
- Er det et problem, at vi som seere 'accepterer', at Shmuel og de øvrige jødiske fanger bliver myrdet, og kun håber på Brunos redning?
- Faderen siger i starten af filmen, at det bliver et eventyr at flytte på landet. Fremstår filmen selv som et slags eventyr eller en fabel, eller fremstår den som en realistisk fortælling? Er den fremstillingsform problematisk?
- Hvordan skildrer filmen Holocausts grusomheder?
- Er det en nuanceret fortælling, der lægger op til efterfølgende refleksion?
- Er det en specifik eller universel fortælling?

